

**Rekomendacje Rady Dostępności dotyczące zapewnienia
dostępności lokali wyborczych, informacji o sposobie głosowania
oraz organizacji procesu głosowania w związku z organizacją
wyborów powszechnych do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej
Polskiej w 2023 r.**

Spis treści

Wstęp.....	4
Lokale wyborcze	5
Dostępność lokali wyborczych.....	5
Dodatkowe zalecenia dotyczące dostępności architektonicznej odnoszące się do dobrych praktyk	6
Informacja o dostępnych lokalach dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	7
Wsparcie innych osób.....	8
Informacja przekazywana osobom z niepełnosprawnościami	8
Obowiązki gminy	8
Obowiązki Państwowej Komisji Wyborczej	9
Obwieszczenia wyborcze	9
Głosowanie osób z niepełnosprawnościami	9
Informacje na temat listy wyborczej	9
Wydawanie kart osobom z niepełnosprawnością	9
Nakładki dla osób z niepełnosprawnością narządu wzroku	10
Głosowanie korespondencyjne	10
Głosowanie przez pełnomocnika.....	11
Transport wyborców z niepełnosprawnością	11
Inne postulaty	12

Wykaz aktów prawnych i innych dokumentów, które są powoływane w dokumencie:

1. Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2022 r. poz. 1277 i 2418 oraz 2023 poz. 497), dalej: Kodeks wyborczy.
2. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240), dalej: ustawa o dostępności.
3. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173 i 240), dalej: ustawa o rehabilitacji.
4. Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 504, 1504, 2461), dalej: ustawa o emeryturach i rentach.
5. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz. U. z 2019 r. poz.336), dalej: rozporządzenie o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnością.
6. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1225), dalej: rozporządzenie o warunkach technicznych.
7. Informacja z dnia 17 lutego 2020 r. o uprawnieniach wyborców niepełnosprawnych wydana przez Państwową Komisję Wyborczą, dalej: Informacja PKW.

Wstęp

Zgodnie z art. 2 ustawy o dostępności podmiot publiczny w ramach zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami podejmuje działania mające na celu: uwzględnienie ich potrzeb w planowanej i prowadzonej przez podmiot działalności oraz usuwanie barier, a także zapobieganie ich powstawaniu.

W tym kontekście ważnym jest również aby komisje wyborcze zapewniły dostępność procesu oddawania głosu w powszechnych wyborach parlamentarnych. Niniejsze rekomendacje zostały opracowane celem spisania listy wskazówek dla komisji wyborczych w jaki sposób zapewnić dostępność architektoniczną, informacyjno-komunikacyjną oraz cyfrową procesu głosowania w wyborach powszechnych przez wszystkich obywateli również osoby z niepełnosprawnościami. Rekomendacje zawierają podpowiedzi w jaki sposób zorganizować przestrzeń do głosowania, jak zapewnić sprawną komunikację czy przekazywanie informacji nt. organizacji wyborów.

Rekomendacje zostały opracowane przez Fundację Integrację a następnie skonsultowane z Radą Dostępności – organem opiniodawczo-doradczym dla ministra do spraw rozwoju regionalnego w tematyce dostępności.

Informacje na temat lokali wyborczych spełniających wymagania dostępności :

- **Kto publikuje:** Wójt
- **Termin:** najpóźniej 30 dni przed dniem wyborów¹.

Sposób zapewnienia dostępności lokalu²:

- Lokale znajdujące się na parterze bez barier architektonicznych albo dostęp do lokalu zapewniony jest za pomocą podjazdu lub innego urządzenia umożliwiającego samodzielne dotarcie do niego wyborcom z niepełnosprawnościami.
- Co najmniej jedne drzwi prowadzące do lokalu są:
 - rozwierane lub rozsuwane,
 - szerokość drzwi w świetle to min. 90 cm (w drzwiach dwuskrzydłowych warunek ten powinien być spełniony przez główne skrzydło),
 - próg drzwi wejściowych o wysokości do 2 cm.
- Odpowiednie rozmieszczenie drzwi umożliwiające dogodne warunki ruchu wyborcom z niepełnosprawnością³. **Uwaga! Przepisy nie regulują, co to oznacza. Pośrednio można odnieść to do odpowiednich wymiarów przedsionków, korytarzy, przestrzeni wspólnych czyli zaprojektowanych elementów komunikacji na parterze budynku i położenia drzwi względem architektury budynku.**
- Oznaczenie przezroczystych przegród tj. drzwi, ścian i innych przezroczystych lub szklanych elementów, tzn. oznaczenia powinny być umieszczone na wysokości 0,8–1,2 m oraz 1,4–1,7 m i przymocowane przynajmniej dwoma pasami o szerokości 0,1–0,15 m-o jednolitej barwie i kontrastującej z tłem⁴.
- Oznaczenie krawędzi stopni w sposób kontrastowy w stosunku do koloru posadzki⁵.
- Posadzka antypoślizgowa⁶ i antyodbłaskowa.
- Pasy kierunkowe do lokalu wyborczego oraz do toalet.
- Możliwie najkrótsza droga od wejścia do miejsca głosowania , która jest wolna od przeszkód⁷ np. mebli, kwiatów w doniczkach.
- Przynajmniej jedno dostosowane tajne miejsce do głosowania, o wymiarach min. 1,2 x 1,2 m z blatem na wysokości 0,8 i 1,1 m⁸, przestrzeń pod blatem powinna zawierać głębokość min. 30 cm.
- Dodatkowe oświetlenie skierowane bezpośrednio na miejsce, w którym będzie wypełniana karta do głosowania.
- Urna wyborcza o wysokości maks. 1 m⁹. Wykluczona jest dodatkowa urna wyborcza dedykowana osobom ze szczególnymi potrzebami w lokalu.

¹ Ustawa Kodeks Wyborczy, Art. 16 § 1.

² Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

³ § 2 pkt 3 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnością i § 61 Rozporządzenia o warunkach technicznych.

⁴ § 3 pkt 1 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnością.

⁵ § 2 pkt 4 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnością.

⁶ § 3 pkt 2 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnością.

⁷ § 3 pkt 3 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnością.

⁸ § 4 pkt 2 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnością.

⁹ § 4 pkt 3 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnością.

- Przejście pomiędzy miejscem wydania karty do głosowania i miejscem zapewniającym tajność głosowania, a urną o szerokości co najmniej 1,5 m¹⁰
- Urzędowe obwieszczenia oraz informacja, o których mowa w art. 48 § 2 i 3 Kodeksu wyborczego, powinny zostać umieszczone w miejscu dostępnym dla wyborców poruszających się na wózkach inwalidzkich i niskiego wzrostu, na wysokości nie większej niż 0,9 m mierzonej od posadzki do dolnej części arkusza obwieszczenia lub informacji¹¹.

Dodatkowe informacje zawiera opracowanie przygotowane przez Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju pn. Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnością uwzględniające koncepcję uniwersalnego projektowania – poradnik w podrozdziale 4.1.3. Lokale wyborcze, s. 53.

W przypadku wątpliwości związanych z sposobem zapewnienia dostępności architektonicznej osobom z niepełnosprawnością można skorzystać z bezpłatnych opracowań i poradników albo sporządzić listę kontrolną. W witrynie Portalu Funduszy Europejskich są dostępne Poradniki, standardy i wytyczne odnoszące się do dostępności: [Poradniki i wskazówki - Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej \(funduszeuropejskie.gov.pl\)](http://Poradniki_i_wskazowki_-_Ministerstwo_Funduszy_i_Polityki_Regionalnej_(funduszeuropejskie.gov.pl)).

Dodatkowe zalecenia dotyczące dostępności odnoszące się do dobrych praktyk

Dostępność bezpośredniego otoczenia lokalu z przestrzeni publicznej – przynajmniej jedno utwardzone dojście o szerokości minimalnej 1,5 m powinno zapewniać osobom z niepełnosprawnością dostęp do całego budynku lub tych części, z których osoby te mogą korzystać¹² (np. furtka¹³ o min. szerokości 0,9 m, ścieżka o równej, twardej i antypoślizgowej nawierzchni).

Prawidłowo oznaczone miejsca do parkowania dla pojazdów osób z niepełnosprawnością¹⁴ wyznaczone możliwie jak najbliżej od wejścia przeznaczonego dla osób z niepełnosprawnością.

Prawidłowe oznaczenie wizualne wejścia do budynku – np. strzałki, kartki z wyraźną i dużą czcionką, na kontrastowym tle, informujące o miejscu głosowania – ważne aby były widoczne co najmniej z kilku - kilkunastu metrów, w odpowiednim miejscu i stosownie kontrastowe.

Wejście do lokalu pozbawione schodów lub z pochylnią zgodną z parametrami wynikającymi z przepisów § 71 Rozporządzenia o warunkach technicznych¹⁵. Dostosowane tajne miejsce do głosowania:

- Powinno być oznaczone w czytelny sposób.
- Błaty i ściany w kabinie powinny posiadać matową powierzchnię zapobiegającą odbiciu światła.

Urna powinna posiadać co najmniej dwie płaszczyzny oznaczone kontrastowym kolorem.

¹⁰ § 4 pkt 4 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnością.

¹¹ § 5 Rozporządzenia o lokalach dla wyborców z niepełnosprawnością.

¹² § 16 Rozporządzenia o warunkach technicznych.

¹³ § 43 Rozporządzenia o warunkach technicznych.

¹⁴ § 20 i § 104 ust.4 oraz § 105 ust. 4 i 5 Rozporządzenia o warunkach technicznych.

¹⁵ Pochylnie przeznaczone dla osób z niepełnosprawnością powinny mieć szerokość płaszczyzny ruchu 1,2 m, krawężniki o wysokości co najmniej 0,07 m i obustronnie odpowiadające warunkom określonym w § 298 Rozporządzenia o warunkach technicznych, przy czym odstęp między nimi powinien mieścić się w granicach od 1 m do 1,1 m. Długość poziomej płaszczyzny ruchu na początku i na końcu pochylni powinna wynosić co najmniej 1,5 m. Powierzchnia spocznika przy pochylni dla osób z niepełnosprawnością poruszających się na wózkach inwalidzkich powinna mieć wymiary co najmniej 1,5 na 1,5 m poza polem otwierania skrzydła drzwi wejściowych do budynku)

Toaleta dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i odpowiednio oznaczona (m.in. uchwyty i poręcze umieszczone na odpowiednich wysokościach z możliwością regulacji wysokości przy sedesie i zlewie, regulowane lustro)¹⁶.

Stół komisji usytuowany w miejscu odpowiednio oświetlonym, którego wysokość pozwoli na podjechanie wózkami lub dostosowanie części blatu do wysokości 80 cm.¹⁷ Pod blatem stołu, przynajmniej na odcinku o szerokości 90 cm, zapewniona jest przestrzeń umożliwiająca podjechanie pod blat przodem wózka osoby z niepełnosprawnością. Przestrzeń pod blatem na głębokości min. 30 cm.

Wewnątrz budynku powinna znajdować się czytelna informacja (lub osoba) wskazująca drogę do lokalu wyborczego. Należy zadbać również o oznakowanie wejść/wyjść oraz dróg dojścia dla osób o ograniczonej możliwości poruszania się w tym dla osób z niepełnosprawnością.

Wyposażenie lokalu w szkło powiększające lub lupę oraz informację (np. plakat) wskazującą na możliwości skorzystania z takiego rozwiązania.

Ramki do podpisywania się w komisji wyborczej, np. na potrzeby złożenia podpisu potwierdzającego odebranie kart do głosowania. Ramki umożliwiają samodzielne złożenie podpisu m.in. osobie niewidomej i ułatwia podpisanie się osobie słabowidzącej.

Wyznaczenie lokali wyborczych w lokalizacjach, które posiadają na wyposażeniu pętle indukcyjne oraz zapewnienie przynajmniej w części lokali wyborczych tłumacza PJM np. w ramach usługi online.

Informacja o dostępnych lokalach dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Informacje o dostępnych lokalach powinny być:

- udostępniane wyborcom telefonicznie, mailowo lub w formie papierowej materiałów informacyjnych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- zamieszczone na stronie internetowej urzędu i w Biuletynie Informacji Publicznej (dalej: BIP) oraz podawane do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty w danej gminie np. informacja znajdzie się na tablicy ogłoszeń lub w formie ulotek.
- udostępniane na stronie internetowej i portalu Państwowej Komisji Wyborczej: <https://pkw.gov.pl>. **Aktualnie dostępne są: Wzory dokumentów dla wyborców niepełnosprawnych tj. Wniosek o sporządzenie aktu pełnomocnictwa i Zgoda na przyjęcie pełnomocnictwa. Uwaga! Państwowa Komisja Wyborcza zamieszcza na stronie internetowej portalu informacje o uprawnieniach przysługujących wyborcom z niepełnosprawnościami na podstawie Kodeksu wyborczego i w formie uwzględniające różne rodzaje niepełnosprawności.**¹⁸

¹⁶ Wytyczne można znaleźć w opracowaniu Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnością uwzględniając koncepcję uniwersalnego projektowania - poradnik, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Warszawa 2017, Parametry dotyczące wymiarów miski ustępowej, umywalki oraz elementów im towarzyszących, s. 55.

¹⁷ Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnością uwzględniające koncepcję uniwersalnego projektowania - poradnik, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Warszawa 2017, Elementy wyposażenia ułatwiające orientację w budynku oraz przekaz informacji, s. 24-30.

¹⁸ Art. 37b §1 Kodeksu wyborczego.

Wsparcie innych osób

Osoba z niepełnosprawnością w lokalu wyborczym może korzystać z pomocy innej osoby. Osoba ta może wejść z nią do kabiny wyborczej i pomóc oddać głos.

W oddaniu głosu nie może pomagać członek komisji wyborczej, ani mąż zaufania, ani żadna inna osoba zaangażowana w proces przeprowadzenia wyborów. Osoby te mogą natomiast udzielić pomocy w innych sytuacjach¹⁹.

Komisja wyborcza jest natomiast zobowiązana, na prośbę wyborcy z niepełnosprawnością, do przekazania ustnie treści obwieszczeń wyborczych, czyli przeczytanie informacji o komitetach wyborczych, biorących udział w wyborach, oraz o zarejestrowanych kandydatach. Przekazanie ustnie tej informacji przez komisję nie może jednak wyczerpywać znamion agitacji wyborczej czy też innej formy sugestii skierowanej do wyborcy.

Informacja przekazywana osobom z niepełnosprawnościami

Obowiązki gminy

Wójt (burmistrz, prezydent miasta) lub upoważniony przez niego pracownik urzędu gminy ma obowiązek przekazania w godzinach pracy danego urzędu (także telefonicznie oraz z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się²⁰ lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza przez strony internetowe i aplikacje lub w drukowanych materiałach informacyjnych przesyłanych na wniosek wyborcy z niepełnosprawnością, w tym w formie elektronicznej z zachowaniem standardów dostępności cyfrowej), informacji o:

- właściwym dla wyborcy z niepełnosprawnością okręgu wyborczym i obwodzie głosowania,
- lokalach obwodowych komisji wyborczych, dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnością, znajdujących się najbliżej miejsca zamieszkania tego wyborcy,
- warunkach dopisania wyborcy z niepełnosprawnością do spisu wyborców w obwodzie głosowania na obszarze gminy właściwej ze względu na miejsce jego stałego miejsca zamieszkania, w którym znajdują się lokale dostosowane do potrzeb wyborców z niepełnosprawnością,
- terminie wyborów oraz godzinach głosowania,
- komitetach wyborczych biorących udział w wyborach oraz zarejestrowanych kandydatach i listach kandydatów,
- warunkach oraz formach głosowania²¹.

Powyższe informacje są przekazywane wyborcy z niepełnosprawnością po podaniu przez wyborcę jego nazwiska, imienia (imion) oraz adresu stałego zamieszkania²².

Wójt ma obowiązek podać powyższe informacje do wiadomości publicznej poprzez umieszczenie ich w BIP, oraz w sposób zwyczajowo przyjęty w danej gminie²³.

19 Ustawa Kodeks Wyborczy, Art. 53.

20 art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2017 r. poz. 1824),

21 Art. 37a § 1 i 2. Kodeksu Wyborczego,

22 Art. 37a § 3 Kodeksu Wyborczego

23 Art. 37a § 4 Kodeksu Wyborczego

Obowiązki Państwowej Komisji Wyborczej

Państwowa Komisja Wyborcza zamieszcza na stronie internetowej informacje o uprawnieniach przysługujących wyborcom z niepełnosprawnością na podstawie zapisów Kodeksu wyborczego, w formie uwzględniającej różne rodzaje niepełnosprawności²⁴.

Państwowa Komisja Wyborcza sporządza w alfabecie Braille'a materiał informacyjny o uprawnieniach przysługujących wyborcom z niepełnosprawnością narządu wzroku na podstawie Kodeksu wyborczego i przekazuje go zainteresowanym na żądanie²⁵.

Zalecane jest, aby chociaż jeden członek komisji miał ukończone szkolenie z dostępności lub posiadał wiedzę w jaki sposób skutecznie udzielić informacji i pomocy osobom z niepełnosprawnością. W przypadku braku takiej osoby postulowane jest, aby wszyscy członkowie komisji zapoznali się z materiałami w jaki sposób zapewnić dostępność w urzędzie np. Niezbędnik urzędu dostępnego, czy Już tutaj jestem. Mały poradnik savoir-vivre wobec osób z niepełnosprawnościami – materiałów przygotowanych przez Fundację Inicjatyw Społecznych MILI LUDZIE, które można znaleźć na stronie fundacji: [Mili ludzie- Fundacja z działalnością społeczno-kulturalną](#).

Uwaga! Ważne jest przygotowanie członków komisji do obsługi wyborcy ze szczególnymi potrzebami zgodnie z ustawą o zapewnieniu dostępności osobom z różnymi potrzebami, omówienie zasad i standardów obsługi wyborcy, w szczególności w zakresie dostępności.

Obwieszczenia wyborcze

Obwieszczenia wyborcze umieszczane w lokalu wyborczym jak i poza nim oraz wyniki głosowania w obwodach głosowania i okręgach wyborczych powinny być zamieszczane w miejscach łatwo dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami o ograniczonej sprawności ruchowej²⁶.

Na prośbę wyborcy z niepełnosprawnością członek obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie jest obowiązany przekazać ustnie treść obwieszczeń wyborczych w zakresie informacji o komitetach wyborczych biorących udział w wyborach oraz zarejestrowanych kandydatach i listach kandydatów²⁷.

Głosowanie osób z niepełnosprawnościami

Informacje na temat listy wyborczej

Osoby z niepełnosprawnością narządu wzroku mogą uzyskać informacje na temat :

- listy wyborczej od członków komisji wyborczej w danym lokalu wyborczym,
- listy wyborczej i kolejności kandydatów na karcie do głosowania w Internecie na stronie Państwowej Komisji Wyborczej: <https://pkw.gov.pl>

Wydawanie kart osobom z niepełnosprawnością

Jeżeli osoba z umiarkowaną lub znaczną niepełnosprawnością nie może potwierdzić własnoręcznym podpisem odebrania karty do głosowania, potwierdzenia takiego dokonuje członek komisji wyborczej razem z przewodniczącym lub zastępcą przewodniczącego komisji²⁸.

24 Art. 37b § 1 Kodeksu Wyborczego

25 Art. 37b § 2 Kodeksu Wyborczego

26 Art. 37c § 1 Kodeksu Wyborczego

27 Art. 37c § 2 Kodeksu Wyborczego

28 Art. 52 § 2a Kodeksu Wyborczego

Nakładki dla osób z niepełnosprawnością narządu wzroku

Wyborca z dysfunkcją wzroku może osobiście głosować w lokalu wyborczym – przy użyciu nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w brajlu²⁹.

Uwaga! W Kodeksie wyborczym nie ma informacji, w jaki sposób dystrybuować nakładki. Kilka lat temu były w każdej komisji. Obecnie należy się udać do urzędu gminy. Jest to utrudnienie i dodatkowo czynność, którą muszą wykonać osoby z niepełnosprawnością narządu wzroku. Postulowany jest zatem powrót do praktyki z przed lat i udostępnianie wyborcom z niepełnosprawnością wzroku nakładek w lokalach wyborczych.

Członek obwodowej komisji wyborczej na prośbę wyborcy z dysfunkcją wzroku wydaje nakładkę. Przed oddaniem głosu trzeba wybrać kandydata, na którego chce się zagłosować i dowiedzieć się, jaki ma on numer na karcie do głosowania. Taką informację można też otrzymać np. od członków komisji wyborczej albo znaleźć na stronie Państwowej Komisji Wyborczej.

Osoba z niepełnosprawnością narządu wzroku musi znaleźć odpowiednią stronę, odliczyć kratki (na podstawie oznaczeń w brajlu lub policzenia kratek od góry) i zaznaczyć pole odpowiadające wcześniej wybranemu kandydatowi.

Głosowanie korespondencyjne

Wyborcy w określonych w Ustawie o Kodeksie Wyborczym sytuacjach mogą skorzystać z możliwości głosowania korespondencyjnego³⁰. Możliwość taka przysługuje:

- osobom z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym lub znacznym³¹
- osobom w wieku powyżej 60 lat.

Komisarz wyborczy, najpóźniej w 21 dniu przed dniem wyborów, przekazuje wyborcom w stałych obwodach głosowania, w formie druku bezadresowego umieszczanego w oddawczych skrynkach pocztowych, informację o terminie wyborów, godzinach głosowania, sposobie głosowania oraz warunkach ważności głosu w danych wyborach, a także o możliwości głosowania korespondencyjnego i głosowania przez pełnomocnika³².

Forma głosowania korespondencyjnego wymaga zgłoszenia swojego zamiaru przez uprawnionego wyborcę w urzędzie gminy, w której jest on wpisany do rejestru wyborców. Można to zrobić ustnie, pisemnie, telefaksem lub w formie elektronicznej³³. Zgłoszenia dokonuje się najpóźniej 15 dni przed terminem głosowania³⁴.

Głosować korespondencyjnie można tylko w kraju. Brak uregulowania tej kwestii odnoszącej się do Polaków z niepełnosprawnością zamieszkałych lub przebywających w czasie przeprowadzania wyborów za granicą.

29 Art. 40a § 1 Kodeksu Wyborczego

30 Art. 53a § 1 Kodeksu Wyborczego

31 W rozumieniu ustawy o rehabilitacji, w tym także wyborcy posiadającego orzeczenie organu rentownego o całkowitej niezdolności do pracy, zgodnie z art. 12 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, i niezdolności do samodzielnej egzystencji zgodnie z art. 13 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach, orzeczenie o niezdolności do samodzielnej egzystencji zgodnie z art. 13 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach, całkowitej niezdolności do pracy zgodnie z art. 12 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, o zaliczeniu do I lub II grupy inwalidów, a także osoby o stałej albo długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, którym przysługuje zasiłek pielęgnacyjny.

32 Art. 37d § 1 Kodeksu Wyborczego

33 Art. 53b § 2. Kodeksu Wyborczego

34 Art. 53b § 1 Kodeksu Wyborczego

Głosowanie przez pełnomocnika

Wyborca mający orzeczenie o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności, a także wyborca, który w dniu głosowania ma ukończone 60 lat może ustanowić pełnomocnika, który zagłosuje w jego imieniu³⁵.

Komisarz wyborczy, najpóźniej w 21 dniu przed dniem wyborów, przekazuje wyborcom w stałych obwodach głosowania, w formie druku bezadresowego umieszczanego w oddawczych skrzynkach pocztowych, informację o terminie wyborów, godzinach głosowania, sposobie głosowania oraz warunkach ważności głosu w danych wyborach, a także o możliwości głosowania korespondencyjnego i głosowania przez pełnomocnika³⁶.

Pełnomocnikiem może zostać wyborca wpisany do stałego rejestru wyborców w tej samej gminie co osoba udzielająca pełnomocnictwa lub posiadający zaświadczenie o prawie do głosowania³⁷.

Pełnomocnictwo do głosowania można przyjąć od dwóch osób, jeżeli co najmniej jedną z nich jest wstępny, zstępny, małżonek, brat, siostra lub osoba pozostająca w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli w stosunku do pełnomocnika³⁸.

Pełnomocnictwa do głosowania udziela się przed wójtem lub przed innym pracownikiem urzędu gminy upoważnionym przez wójta do sporządzania aktów pełnomocnictwa do głosowania³⁹.

Akt pełnomocnictwa musi być złożony najpóźniej 9 dni przed terminem wyborów⁴⁰.

Wniosek musi być podpisany przez wnoszącego o sporządzenie aktu pełnomocnictwa lub przez osobę mającą być pełnomocnikiem, w przypadku gdy wnioskujący nie może lub nie potrafi podpisać wniosku. W takiej sytuacji wolę udzielenia pełnomocnictwa przez wyborcę niemogącego lub niepotrafiącego złożyć podpisu stwierdza przez złożenie własnego podpisu wójt lub inny upoważniony pracownik urzędu gminy, o ile wola wyborcy została potwierdzona w sposób niebudzący wątpliwości.

Transport wyborców z niepełnosprawnością⁴¹

Wyborca z niepełnosprawnością o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz wyborca w wieku powyżej 60 lat, ma prawo do bezpłatnego transportu z:

- miejsca zamieszkania, pod którym dany wyborca ujęty jest w spisie wyborców, albo miejsca podanego we wniosku o dopisanie do spisu wyborców w danej gminie,
- miejsca pobytu do najbliższego lokalu wyborczego w dniu głosowania,
- lokalu wyborczego, do miejsca, w którym dany wyborca rozpoczął podróż.

Transport do lokalu i transport powrotny zapewnia wójt gminy, w której w dniu wyborów nie funkcjonuje gminny przewóz pasażerski.

Uwaga! Rada Dostępności zachęca by organizować taki transport także w gminach, w których już funkcjonuje gminny przewóz pasażerski – zwłaszcza że dzień wyborów jest dniem wolnym od pracy i środki transportu kursują rzadziej lub wcale. Zaleca się również, by ze stosownym wyprzedzeniem poinformować mieszkańców o możliwości zapewnienia takiego transportu.

35 Art. 54 § 1 i 3 Kodeksu Wyborczego

36 Art. 37d § 1 Kodeksu Wyborczego

37 Ustawa Kodeks Wyborczy, Art. 55 § 1

38 Ustawa Kodeks Wyborczy, Art. 55 § 3

39 Ustawa Kodeks Wyborczy, Art. 56 § 1

40 Ustawa Kodeks Wyborczy, Art. 56 § 2

41 Ustawa Kodeks Wyborczy, Art. 37e

Wyborcy, o którym mowa w art. 53a § 1 Kodeksu wyborczego, stan zdrowia nie pozwala na samodzielną podróż, może towarzyszyć opiekun. W przypadku braku opiekuna wójt gminy, prezydent powinien wesprzeć obywatela w możliwości skorzystania z asystenta, który mógłby towarzyszyć osobie z niepełnosprawnością w podróży do lokalu wyborczego i w drodze powrotnej. Zamiar skorzystania z prawa do transportu do lokalu lub transportu powrotnego wyborca, o którym mowa w art. 53a § 1 Kodeksu wyborczego, zainteresowany skorzystaniem z usługi zgłasza właściwemu wójtowi do 13 dnia przed dniem wyborów.

Wójt (burmistrz, prezydent miasta) informuje wyborcę, który zgłosił zamiar skorzystania z prawa do transportu do lokalu, o godzinie transportu do lokalu w dniu głosowania, najpóźniej na 3 dni przed dniem głosowania.

Wyborca, który zgłosił zamiar skorzystania z prawa do transportu do lokalu lub transportu powrotnego, może wycofać swoje zgłoszenie albo zrezygnować tylko z transportu powrotnego nie później niż na 2 dni przed dniem głosowania. Wycofanie zgłoszenia albo zrezygnowanie z transportu powrotnego może być dokonane przez wyborcę ustnie, pisemnie lub w formie elektronicznej.

Inne postulaty

- Zwiększenie dostępności kampanii wyborczej dla osób z niepełnosprawnością- dostosowanie spotów, materiałów i debat pomiędzy kandydatami, ale też informacji o procedurach wyborczych (głosowanie przez pełnomocnika, pobieranie zaświadczenia o prawie do głosowania, przepisywanie do okręgu wyborczego itd.) w formie uwzględniającej różne rodzaje niepełnosprawności, w szczególności przetłumaczenie ich na PJM dla osób głuchych i niedosłyszących.
- Zapewnienie dostępności stron internetowych komitetów wyborczych i spotów dla osób z różnymi formami niepełnosprawności.
- Zapewnienie nakładki brajlowskiej w każdym lokalu wyborczym lub przynajmniej w każdym lokalu wyborczym określonym jako dostępny.
- Zapewnienie pętli indukcyjnej stanowiskowej w lokalu wyborczym określonym jako dostępny.
- Poinformowanie mieszkańców na temat wyborów i rozwiązań dla osób z niepełnosprawnościami m.in. o możliwości głosowania korespondencyjnego, czy transportu do lokalu wyborczego – np. na wzór alarmów RCB.
- Większa kontrola/ udział organizacji pozarządowych w faktycznym dostosowaniu lokali wyborczych do potrzeb osób o ograniczonej możliwości poruszania się, w tym osób z niepełnosprawnością.
- Włączenie osób z niepełnosprawnością w kampanie wyborcze np. poprzez wolontariat albo pracę dorywczą.
- Zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnością w pracach komisji wyborczej i komitetów monitorujących wybory.
- Umożliwienie osobom z niepełnosprawnością głosowania przez Internet.
- Nałożenie na instytucje, w których siedzibach będą zlokalizowane lokale wyborcze, obowiązku wykonania zamieszczenia do X dni przed wyborami przy deklaracji dostępności ustandaryzowanego opisu dostępu do miejsca, w którym będzie się odbywało głosowanie, w tym w szczególności wszystkich potencjalnych barier funkcjonalnych występujących w takim

pomieszczeniu i na drodze dotarcia do niego, a także ewentualne inne rozwiązania przyjęte w danej instytucji dla zapewnienia niezakłóconej możliwości głosowania przez OzN.

Uwaga: w celu zapoznania się z konkretnymi rozwiązaniami, służącymi osobom z e szczególnymi potrzebami, warto odwiedzić stronę internetową: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/poradniki-standardy-wskazowki/poradniki/> gdzie znajduje się szereg poradników i wskazówek jak zapewnić dostępność przestrzeni i usług dla osób z niepełnosprawnościami.